

KNNV

Vogelwerkgroep

De Bevelanden

Mededeling nr. 25

**Weidevogelinventarisatie van de
Kapelse Moer**

(terrein van Staatsbosbeheer op Zuid Beveland)

2004

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1 Beschrijving Kapelse Moer	4
2 Werkwijze	5
2.1 Veldwerk	5
2.2 Interpretatie	5
2.3 Het weer in 2004	
3 Resultaten	6
3.1 Broedvogeloverzicht	6
3.2 Soort bespreking	7
3.3 Overige soorten	21
3.4 Overige waarnemingen	22
4 Evaluatie	23
Dankwoord	23
Literatuurlijst	24

Inleiding

In het voorjaar van 2004 werd door de auteur een broedvogelinventarisatie uitgevoerd in het gebied De Kapelse Moer. Dit is gelegen ten westen van het Kanaal door Zuid Beveland en ten oosten van Kapelle.

Deze inventarisatie werd uitgevoerd op verzoek van de heer Piet de Keuning, boswachter bij Staatsbosbeheer in de beheerseenheid Midden Zeeland.

Het doel van deze inventarisatie was een beeld te verkrijgen van de verspreiding en aanwezigheid van de broedende weidevogels, de zogenaamde doelsoorten voor dit gebied.

Omdat ik wetlandwacht ben voor Vogelbescherming Nederland in dit gebied was deze inventarisatie extra leuk voor mij.

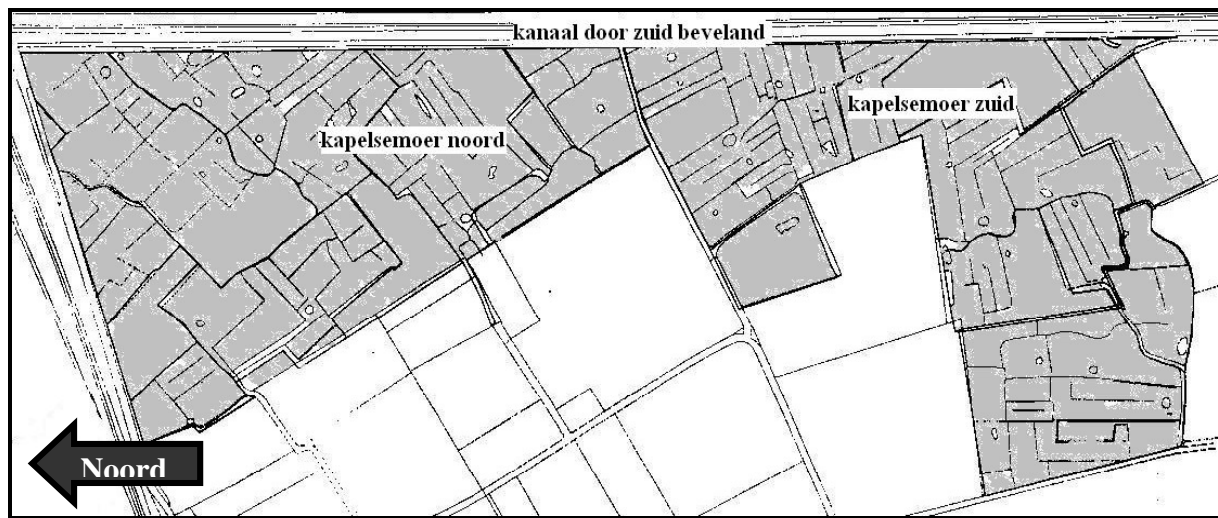
Ook was dit weer een mooie kans om mijn eigen ervaring en kennis met inventariseren specifiek van weidevogels uit te breiden.

Na een korte beschrijving van het onderzoeksgebied en van de gevolgde werkwijze wordt de broedvogelbevolking van het gebied in het algemeen besproken. Ook wordt een aantal weide vogelsoorten uitgelicht.

1 Beschrijving Kapelse Moer

De Kapelse Moer is samen met de Yerseke Moer een van de laatste stukjes ongeschonden oudland in Zeeland. Sinds 1977 is Staatsbosbeheer gestart met aankoop en het beheren hier van. Het beheersgebied (grijs ingekleurd) van SBB in de Kapelse Moer is circa 110 ha. groot en is opgedeeld in de Kapelse Moer Noord (60 ha.) en Kapelse Moer Zuid (50 ha.) Deze gebieden liggen direct naast het kanaal door Zuid Beveland. Dit kanaal scheidt de Kapelse Moer van de Yerseke Moer die in beheer is bij Het Zeeuwse Landschap.

Voor de diverse weidevogel soorten zijn beide gebieden zeer belangrijk en zijn zelfs een van de laatste bolwerken van weidevogels in Zeeland.

Vogelbescherming Nederland heeft beide gebieden aangewezen als Wetland. Dit niet vanwege de weidevogels maar omdat er grote aantallen kolganzen overwinteren. De norm hiervoor is dat er zeker 1% van de Europese populatie (> 6000) in het gebied aanwezig moet zijn. Deze status geeft het gebied een extra bescherming dankzij de flora/faunawet en de habitat richtlijn.

De Kapelse Moer is zoals eerder gezegd een van de laatste stukjes oud weidegebied op de Zeeuwse eilanden. De ondergrond bestaat uit zout laagveen en enkele hoger gelegen zanderige kreekkruggen. Dit in combinatie met de zoute kwel uit het naast gelegen kanaal geeft het gebied een hele bijzondere flora. De zogenaamde zilte grasland vegetatie. Enkele van deze bijzondere plantensoorten (rode lijst soorten) zijn Aardbeiklaver, Zeekraal en Zilte rus. Deze rijke en gevarieerde flora wordt nog eens versterkt door het holle bollig karakter van de weilanden. De kenmerkende onregelmatige structuur in het gebied is ontstaan door veenwinning, zogenaamde “moertering” dit ten behoeve van zoutwinning in de tiende tot vijftiende eeuw. Naast de zoutwinning hieruit werd het veen ook gebruikt als brandstof tot zelfs in de vorige eeuw. De achtergelaten sporen zijn karakteristiek voor dit soort “poelgronden” en cultuurhistorisch zeer bijzonder, zelfs in internationaal opzicht. Ook zijn er nog enkele restanten van oude houtwallen te vinden bestaand uit meidoorn, wilde rozen en bramen. Waarin diverse soorten zangvogels tot broeden komen.

Het beheer van dit waardevolle gebied door SBB is er op gericht om de karakteristieke natuurwaarden van het binnendijkse zilte grasland te behouden en zo mogelijk te versterken. Dit gebeurt o.a. door een aangepast waterpeil en extensieve begrazing door koeien die pas laat worden ingeschaard zodoende worden broedende weidevogels ontzien.

2 Werkwijze

De weidevogels (de doelsoorten, zie tabel blz. 6) werden geïnventariseerd volgens de uitgebreide territoriumkartering “BMP weide en akkervogels” zoals beschreven in de Handleiding Broedvogel Monitoring van SOVON.

In beginsel werd uitgegaan van zes bezoekrondes. De bezoeken vonden plaats kort na zonsopgang en duurden tot tegen de middag. Afwisselend werd er bij hoog en laag water geteld om zodoende de juiste interpretatie van de verschillende soorten te verkrijgen. De bezoeken werden afwisselend vanaf de kanaaldijk (kanaal door Zuid Beveland) en lopend door het gebied uitgevoerd om verstoring van de vogels tot een minimum te beperken. Ook waren er enkele korte waarnemingsbezoeken in de avond voor extra informatie.

Nr.	datum	Starttijd	Eindtijd	Temp.	bewolking	wind	neerslag	zicht	getijden
1	4-4	8:00	12:00	8	half	ZW5	geen	goed	hoogwater
2	17-4	7:30	12:00	9	licht	ZO3	geen	goed	laagwater
3	24-4	7:00	12:00	10	zwaar	N 3	geen	goed	hoogwater
4	5-5	7:00	12:00	9	licht	ZW 5	geen	goed	laagwater
5	25-5	6:00	12:00	6	geen	VAR 1	geen	goed	hoogwater
6	6-6	6:00	12:00	12	geen	VAR 1	geen	goed	hoogwater

2.1 Veldwerk

Tijdens de zes bezoekrondes werden alle potentiële broedende weidevogels op veldkaarten ingetekend. Territoriumgedrag zoals zang, balts en andere gedragingen werd genoteerd, en na de bezoekronde ingetekend op soortkaarten.

2.2 Interpretatie

De interpretatie van de soortkaarten geschiedde volgens de Handleiding Broedvogel Monitoring van SOVON. Een territorium wordt aangenomen wanneer binnen het onderzoeksgebied voldoende geldige waarnemingen zijn gedaan binnen de soort specifieke datumgrenzen. Dit betekent dat de feitelijke nestplaats niet bekend hoeft te zijn en soms zelfs buiten het onderzoeksgebied ligt.

2.3 Het weer in voorjaar 2004

April was zeer zacht met een gemiddelde temperatuur van 10.4 graden en vrij zonnig. Het aantal uren dat de zon scheen was zo'n 185 uren gemeten in Wilhelminadorp. De meeste neerslag viel in de eerste tien dagen van april en in totaal werd 43 mm afgetapt. Ook **Mei** startte met de meeste neerslag in de eerste tien dagen, tussen 10 en 29 Mei viel er slechts 1 mm. In totaal werden er slechts 39 mm geregistreerd. De zon scheen de hele maand uitbundig met 230 uren zon. Met 6 warme dagen (> 20 graden) was mei toch vooral droog en koel, met zelfs enkele nachten vorst aan de grond. De gemiddelde temperatuur was 12 graden. **Juni** had een koude en wisselvallige start maar werd toch aan de warme kant genoemd met een gemiddelde temperatuur van 15.7 graden. De zon scheen gemiddeld zo'n 214 uur en telde 9 warme dagen (> 20 graden) en 3 zomerse dagen (> 25 graden). Veelal was het koel en wisselvallig weer met op 23 juni een zomerse storm. In totaal werd er 68 mm regen afgelezen.

3 Resultaten

In totaal werden tijdens de inventarisatie 46 soorten broedvogelsoorten waargenomen in het gebied. Waarvan 13 soorten weidevogels (doelsoorten) 27 soorten zangvogels en 6 soorten watervogels. Van deze 46 soorten staan er 6 op de rode lijst (vet gedrukt) wat inhoudt dat deze soorten bedreigt zijn in hun voort bestaan. Soorten zoals Wintertaling, Zomertaling, Watersnip, Kemphaan, Kwartel en Kwartelkoning waar wel gericht naar gezocht is zijn niet territorium houdend waargenomen.

3.1 Broedvogeloverzicht van de Kapelse Moer in 2004

Doelsoorten	territoria	Overige Vogelsoorten	territoria
Tureluur	37	Wilde eend	x
Grutto	35	Soepgans	1
Kluut	32	Waterhoen	x
Scholekster	35	Meerkoet	x
Kievit	29	Holenduif	x
Kleine plevier	1	Houtduif	x
Watersnip	0	Zomertortel	2
Kemphaan	0	Koekoek	2
		Groene specht	1
Bergeend	13	Witte kwikstaart	x
Kuifeend	5	Winterkoning	x
Slobeend	5	Heggenmus	x
Wintertaling	0	Blauwborst	3
Zomertaling	0	Merel	x
		Zanglijster	x
Gele kwikstaart	6	Bosrietzanger	x
Graspieper	33	Kleine Karekiet	x
Veldleeuwerik	18	Spotvogel	3
		Braam sluiper	4
Kwartel	0	Grasmus	x
Kwartelkoning	0	Zwartkop	x
Patrijs	4	Tjiftjaf	x
		Fitis	x
Visdief	2	Koolmees	x
Kokmeeuw	3	Ekster	1
		Zwarte kraai	3
Bruine Kiekendief	1	Ringmus	3
		Groenling	x
		Putter	4
		Kneu	9
		Rietgors	x

3.2 Soortbespreking

In dit hoofdstuk worden de doelsoorten van het onderzoeksgebied besproken aan de hand van territoriumkaarten. Elke zwarte stip op de territoriumkaart stelt één territorium voor, de stippen staan geplaatst in het denkbeeldige centrum van de territoria.

Ook wordt er terug gekeken naar de resultaten van eerder uitgevoerde inventarisaties.

Deze inventarisaties werden in de jaren 1986 tot en met 1992 uitgevoerd in de Kapelse Moer Noord door de heer G. van Ossel uit Kapelle en in het zuidelijke gedeelte door de heer G. Slob uit Kruiningen.

Het aantal territoria per soort in de periode 1986-1992 is het gemiddelde aantal paren dat tijdens die jaren is vastgesteld.

Het noordelijke gedeelte van de Kapelse Moer is in 1997 en 1998 op weidevogels onderzocht door de heren W. Bassie en S. Leloux.

De gegevens uit 1999 zijn afkomstig uit de telling in het kader van het atlasproject 1998-2000 in opdracht van SOVON en de Provincie Zeeland uitgevoerd door de heer M. Hoekstein.

Ook zijn er gegevens gebruikt uit de inventarisatie van het zuidelijke gedeelte van de Kapelse Moer uitgevoerd door de heer W. Bassie in 1999, 2000 en 2001.

Tijdens de inventarisatie werden ook territoriums (broedgevallen) van Kluut, Kievit en Scholekster buiten de grenzen van het onderzoeksgebied genoteerd.

Omdat deze vogels voor het groot brengen van hun jongen afhankelijk zijn van de Kapelse Moer wou ik ze toch graag vermelden in dit rapport. Deze worden op de kaartjes aangegeven met een cirkel. Ook zijn de aantallen tussen haakjes vermeld in de tabellen, maar zijn niet opgenomen in de aantallen broedparen binnen de grenzen van het onderzoeksgebied.

Tureluur (37)

Inventarisatie jaar	Terr.K.moer Noord	Terr. K.moer Zuid	Terr.K.moer totaal
1986/1992	10	22	32
1997	15		
1998	12		
1999	23	21	44
2000		9	
2001		6	
2004	18	19	37

Grutto (21)

Inventarisatie jaar	Terr.K.moer Noord	Terr. K.moer Zuid	Terr.K.moer totaal
1986/1992	14	11	25
1997	15		
1998	16		
1999	23	19	42
2000		16	
2001		10	
2004	10	11	21

Scholekster (35)

Inventarisatie jaar	Terr.K.moer Noord	Terr. K.moer Zuid	Terr.K.moer totaal
1986/1992	11	42	53
1997	16		
1998	15		
1999		15	
2000		15	
2001		13	
2004	18	17 (5)	35

Kluut (32)

Inventarisatie jaar	Terr.K.moer Noord	Terr. K.moer Zuid	Terr.K.moer totaal
1986/1992		4	4
1997	11		
1998	10		
1999	17	7	25
2000		11	
2001		13	
2004	16	16 (6)	32

Kievit (29)

Inventarisatie jaar	Terr.K.moer Noord	Terr. K.moer Zuid	Terr.K.moer totaal
1986/1992	34	41	75
1997	34		
1998	40		
1999		25	
2000		25	
2001		20	
2004	16 (5)	13 (5)	29

Kleine Plevier (1)

Ook dit jaar werd er weer (ook in 1986-1992 en in 1999) een broedverdachte Kleine Plevier aan getroffen in het meest zuidoostelijke stukje van de Kapelse Moer.

Naar alle waarschijnlijkheid is het nest wat gelegen was op een grindpad vertrappt door de aanwezige koeien.

Watersnip (0)

Van de watersnip kon geen balts of broedgedrag worden vast gesteld. Wel werden er regelmatig snippen waargenomen maar territoria werden niet vast gesteld. Naar alle waarschijnlijkheid betrof het allen doortrekkers. De laatste waarneming van een watersnip werd op 25 mei gedaan.

Kemphaan (0)

In het verleden schijnt de in Nederland bedreigde weidevogel hier gebroed te hebben. Tijdens deze inventarisatie werden enkel wat doortrekkers waargenomen.

Bergeend (13)

Inventarisatie jaar	Terr.K.moer Noord	Terr. K.moer Zuid	Terr.K.moer totaal
1986/1992		7	7
1997	8		
1998	8		
1999	7	5	12
2000		5	
2001		5	
2004	7	4	13

Kuifeend (5)

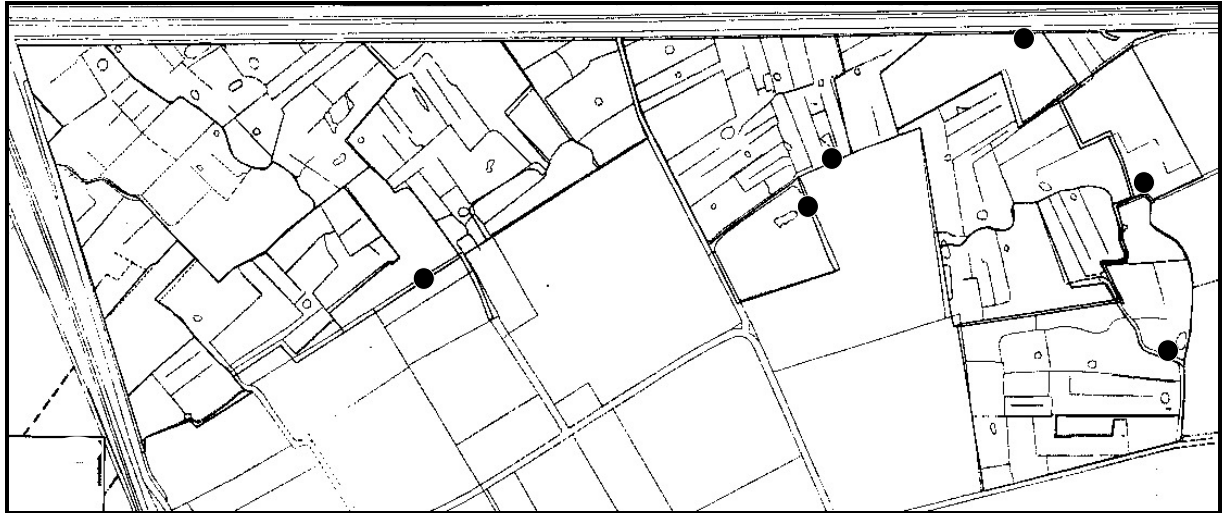
Inventarisatie jaar	Terr.K.moer Noord	Terr. K.moer Zuid	Terr.K.moer totaal
1986/1992	2	4	6
1997	0		
1998	3		
1999	2	3	5
2000		2	
2001			
2004	2	3	5

Slobeend (5)

Inventarisatie jaar	Terr.K.moer Noord	Terr. K.moer Zuid	Terr.K.moer totaal
1986/1992	1	3	4
1997	2		
1998	4		
1999	7	4	11
2000		4	
2001		3	
2004	2	3	5

Gele Kwikstaart (6)

Inventarisatie jaar	Terr.K.moer Noord	Terr. K.moer Zuid	Terr.K.moer totaal
1986/1992	4	7	13
1997	6		
1998	10		
1999	6	5	11
2000			
2001			
2004	1	5	6

Graspieper (33)

Van de graspieper zijn helaas geen betrouwbare oude gegevens bekend.

Veldleeuwerik (18)

Inventarisatie jaar	Terr.K.moer Noord	Terr. K.moer Zuid	Terr.K.moer totaal
1986/1992	5		5
1997			
1998	2		
1999	20	23	43
2000			
2001			
2004	6	12	18

Patrijs (4)

Inventarisatie jaar	Terr.K.moer Noord	Terr. K.moer Zuid	Terr.K.moer totaal
1986/1992	0	3	3
1997	3		
1998	3		
1999	3	3	6
2000		2	
2001			
2004	2	2	4

Visdief (2)

Het betroffen hier 2 paar die een poging tot nestelen ondernamen maar wat helaas mislukt is.

Inventarisatie jaar	Terr.K.moer Noord	Terr. K.moer Zuid	Terr.K.moer totaal
1986/1992		0	0
1997	2		
1998	5		
1999	0	2	2
2000			
2001		2	
2004	1	1	2

Kokmeeuw (3)

Er werden 3 vogels op nesten waargenomen, maar die helaas de daaropvolgende rondes niet meer waargenomen werden. Mogelijk dat ze gepredeerd zijn door ekster of zwarte kraai.

3.3 Overige Soorten

Naast de eerder genoemde weidevogels is ook nog met een half oog en oor gekeken naar de andere soorten die hier voorkwamen. Waarvan ik er hier enkele kort de revue laat passeren.

In het meest zuidwestelijke stukje net buiten de grenzen van het reservaat toonde een koppel bruine kiekendief veel belangstelling voor een perceel luzerne, daadwerkelijk broeden is op die plaats niet vastgesteld. Wel was het koppel tot ver in juni aanwezig.

Van zwarte kraai werden drie nesten gevonden en van de ekster werd één nest vastgesteld. Een koppel verwilderde boerenganzen (waarvan één witte) kwam tot broeden en bracht vier kleurige nakomelingen groot.

In meest zuidwestelijke gedeelte van het gebied staan nog vele stukken oude houtwallen en enkele wilgenbomen. Voor de weidevogels is dit een wat minder interessant gebied, des te meer is dit leuk voor veel soorten zangvogels. Zo bevonden zich daar een 4 tal territoria van spotvogels, 5 kneuen, 1 groenling, 3 putter, 1 ringmus, 1 groene specht, 1 koekoek, 2 zomertortel en 3 braamsluipers. Ook waren daar nog aanwezig de tjiftjaf, fitis, winterkoning, heggenmus, grasmus, zwartkopje, koolmees, merel, zanglijster, houtduif, holenduif en natuurlijk ook in het riet de kleine karekiet, bosrietzanger, rietgors en blauwborst.

In de diverse meidoornstruiken verspreid over het gebied kwamen ook nog al wat kneuen tot broeden. Uit de verspreide plukken riet klonken verschillende kleine karekieten en zelfs een enkele rietgors.

3.4 Overige Waarnemingen

4 April : 1 Kleine Zilverreiger
1 Slechtvalk
eerste Gele Kwikstaart

17 April : 1 Slechtvalk
2 Zwartkopmeeuw
eerste Blauwborst

24 April : 1 kuifduiker (kanaal)
4 Kemphaan
eerste Koekoek

5 Mei : 100 Rotgans
4 Lepelaar
2 Groenpootruiter

25 Mei : 1 Tapuit
1 Boomvalk
1 Bontbekplevier

6 Juni : 2 Lepelaar
1 Boomvalk
3 Witgat

4. Evaluatie

Het aantal tureluurs en scholeksters is door de jaren heen stabiel te noemen. De kluut lijkt met de landelijke trend mee te gaan en licht te stijgen. Vooral in het zuidelijke gedeelte waar goed gebruik werd gemaakt van een kale akker die later ingezaaid werd met mais. De legsels werden daar goed beschermd door de vrijwilligers van de Weidevogel Bescherming.

De grutto en de Kievit baren meer zorgen. De grutto lijkt na een opmars toch weer af te nemen. Misschien is het de oorzaak van een slecht jaar of volgt hij in de Kapelse Moer ook de landelijke trend? Vreemd is de afname van de Kievit te noemen een duidelijke oorzaak weet ik hier niet voor. Wel is het zo dat Kievit en grutto ongeveer dezelfde eisen stellen aan hun broedbiotoop, mogelijk dat hier de oorzaak in te vinden is.

De drie onderzochte eendensoorten zijn allemaal stabiel te noemen. Hier bij op te merken is dat het broedsucces voor zover dat vast te stellen is laag tot zeer laag te noemen was. Zo waren alle (koppeltjes) slobeenden begin juni al verdwenen en door de droogte bleef er voor de kuifeenden weinig open water over. Van de bergeend werden nog wel vier koppels met jongen waargenomen. Hier bij is op te merken dat er na half juni door mij niet meer gezocht is in het onderzoeksgebied, mogelijk dus dat er het een en ander gemist is.

Onder de zingende weidevogels die toch zo kenmerkend zijn voor dit soort gebieden, was helaas een sterke achteruitgang waar te nemen.

Het aantal gele kwikstaarten is gehalveerd en in het noordelijke gedeelte van de Kapelse Moer was er zelfs nog maar met één territorium aanwezig. De veldleeuwerik gaat helaas hier ook met de landelijke trend mee en daalt 25 % in aantallen paren.

Ook hier is de afname in het noordelijke gedeelte opvallend te noemen.

Dit jaar werden de kwartel en kwartelkoning niet waargenomen in het gebied. Het zijn natuurlijk ook geen vaste bewoners maar het lijkt er toch wel erg geschikt voor te zijn.

Tot slot nog een positieve noot in dit verhaal de patrijs bleef stabiel.

Dankwoord

Voor het tot stand komen van dit rapport gaat mijn dank uit naar Piet de Keuning, boswachter bij Staatsbosbeheer in de beheerseenheid Midden Zeeland, voor de opdracht van deze inventarisatie, verlenen van toestemming tot het betreden van de Kapelse Moer en het verstrekken van informatie en kaartmateriaal van het gebied.

Mark Hoekstein voor het kritisch doornemen van dit verslag.

En Rini en Addy Snoep die zorgden voor de vermenigvuldiging van dit rapport.

Literatuur Lijst

Vergeer J.W. & G. van Zuylen 1994. Broedvogels van Zeeland. Uitgeverij KNNV / Stichting Uitgeverij SOVON

Vergeer J.W. 1995. Vogels van de Rode Lijst. KNNV Uitgeverij/ Vogelbescherming Nederland. Utrecht/Zeist.

Van Dijk A.J. 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken. SOVON, Beek-Ubbergen.

Bassie W. 1997. Weidevogelinventarisatie in de Kapelse Moer Noord. KNNV vogelwerkgroep de Bevelanden med. No. 6, Goes

Bassie W. 1998. Weidevogelinventarisatie in de Kapelse Moer Noord. KNNV vogelwerkgroep de Bevelanden med. No. 9, Goes

Bassie W. 1999. Weidevogelinventarisatie in de Kapelse Moer Zuid. KNNV vogelwerkgroep de Bevelanden med. No. 13, Goes

Hoekstein M. 1999. Broedvogels in de Hals van Zuid-Beveland, telling in kader van het atlasproject 1998-2000. SOVON-rapport 1999. Beek-Ubbergen.

Bassie W. 2001. Weidevogels inventarisatie in de Kapelse Moer Zuid.

Internet sites

Broeke J; Ritthem, 2004 www.meteozeeland.nl